

“MAORIF VA O‘QITG‘UCHI” JURNALI HAQIDA

Muratova Aziza Kamilovna

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti
jurnalistika fakulteti 1-kurs magistranti

aziza.muratova.3141@mail.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada 1925-1933-yillarda nashr etilgan “Maorif va o‘qitg‘uchi” jurnali tadqiq qilinadi. Tadqiqot obyekti sifatida jurnalning 1925-1933-yillarda chiqqan sonlari olingan. Maqolaning ilmiy ahamiyati shundan iboratki, uning natijalarini “Jurnalistika tarixi”, “Chet el adabiyotshunosligi tanqidchiligi va tarixi” va “Adabiyot nazariyasi” darslarida qo‘llash mumkin.

Kalit so‘zlari: “Maorif”, “Maorif va o‘qitg‘uchi”, jurnal, matbuot, bibliografiya, folklor.

ABOUT “MAORIF VA O‘QITG‘UCHI” MAGAZINE

ABSTRACT

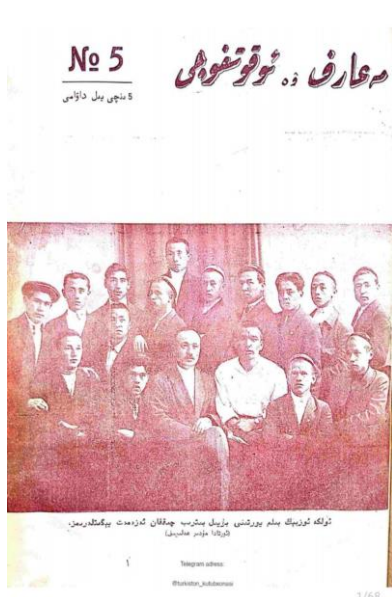
This article examines the journal “Maorif va o‘qitg‘uchi”, published in 1925-1933. The object of research was the issues of the journal published in 1925-1933. The scientific significance of the article is that its results can be used in the lessons “History of Journalism”, “Critique and History of Foreign Literary Criticism” and “Literary Theory”.

Keywords: “Maorif”, “Maorif va o‘qitg‘uchi”, journal, press, bibliography, folklore.

XX asr boshlaridagi adabiy-tanqidiy manbalarga boy jurnallardan biri “Maorif va o‘qitg‘uchi” jurnalidir. Jurnal 1918-yildan 1925-yilgacha “Maorif”, “Bilim o‘chog‘i” nomlari bilan chiqarilgan bo‘lsa, 1925-yil mart oyidan boshlab “Maorif va o‘qitg‘uchi” nomi bilan nashr ettirilgan. U keyinchalik 1934-1937-yillar oralig‘ida “Politeknik maktab va pedagogika”, 1937-yildan “Sovet pedagogikasi” nomi bilan chiqarilgan. Jurnal faoliyati urush yillarida to‘xtab qolgan va 1951-yildan “Sovet maktabi”, mustaqilligimizdan keyin (1991-yil) “Xalq ta’limi” nomi bilan faoliyat ko‘rsatgan. Jurnal faoliyatini quyidagi jadvalda ko‘rishingiz mumkin:

№	Jurnal chiqarilgan yillar	Jurnal nomlanishi
1.	1918-1925-yillar	“Maorif”, ”Bilim o‘chog‘i”
2.	1925-yil mart oyidan-1933-yilgacha	“Maorif va o‘qitg‘uchi”
3.	1934-1937-yillar	“Politexnik maktab va pedogogika”
4.	1937-yildan	“Sovet pedogogikasi”
5.	1951-yildan	“Sovet maktabi”
6.	1991-yildan hozirgacha	“Xalq ta‘limi”

XX asr matbuotida salmoqli o‘rin egallagan “Maorif va o‘qitg‘uchi” jurnali 1925-yil mart oyidan boshlab 1933-yilgacha Toshkentda O‘zbekiston Davlat nashriyotining birinchi matbaasida chop etilgan. U 1925-yil oktabrda kichik hajmda, bir ustunlik 160 betlik bo‘lib nashr etigan bo‘lsa, 1926-yildan katta hajmli ikki ustunlik, 38-98 betlik bo‘lib chiqqan. Mazkur jurnal arab (1925-1929-yillar), lotin yozuvlarida (1929-yil 4-sondan-1933-yil) chop etilgan. Uning idorasi Samarqanddagi Sovetskaya ko‘chasi 31-uyda joylashgan edi. O‘zbekiston Jumhuriyati Maorif komissorligi tomonidan ta‘sis etilgan jurnal ta‘lim-tarbiyaviy, ijtimoiy, ilmiy, fanniy jurnal deb yuritilgan. 20-yillar matbuoti bilan chuqur shug‘ullangan olim Ziyo Said: “Bu jurnal oylik bo‘lib, borgan sari muvaffaqiyat qozonmoqda va kundan kunga takomillashib o‘quvchilarni o‘ziga tortmoqdadir...” degan fikrlarni keltirgan. 1925-1933 yillar oralig‘ida jami 79 ta jurnal nashr ettirilgan. Jurnal mas‘ul muxarrirlari: Davlat Rizo o‘g‘li, Said Ahmad Nosirov, Mo‘min Xo‘jayev; tahrir hay‘ati: Mannon Ramz, Qurbon G‘iyosov, Abdulla Karimov, tahrir hay‘ati: Nosih Muhiddinov, Qurbon Beregen, U Salimov.

⁹ Rasmda “Maorif va o‘qitg‘uchi” jurnalining 1929-yil 5-sonining oldi-orqa muqovasi ko‘rinishi keltirilgan

Jurnal quydagi ruknlardan iborat bo‘lgan:

“Rasmiy bo‘lim”, “Umumiy bo‘lim”, “Ta‘lim-tarbiya”, “Ijtimoiyyot”, “O‘lkani tanish”, “Adabiyot”, “Lug‘at va atamalar”, “Fan va texnika”, “Tanqid va kitobiyot”, “G‘arb adabiyoti”, “Tarjimayi hol”, “Til va istiloh”, “Go‘zal san‘atlar”, “Adabiy taftishlar”, “Maorif xabarlar”, “Siyosiy oqartirish”, “Iqtisodiyot”, “Dehqonchilik”, “Mahalliy xabarlar”, “So‘roq-javoblar”, “Xabarlar”, “Idoradan javob va kengashlar”, “E‘lonlar”.

1927-yilning 7-8-sonlaridan boshlab “Bolalar bo‘limi” ilova qilingan. Uning 1-soni avgustda 4 betlik bo‘lib chiqqan. Ertak, she‘r, hikoyalar chop etilgan.

Jurnal haqida fikr-mulohazalar. Sotti Husayn 1929-yil 25-fevral “Yosh leninchi” gazetasi orqali “Maorif va o‘qutg‘uchi” jurnalining ayrim ruknlari haqida bir maqola e‘lon qiladi. U tanqid uchun jurnalning 1928-yil 11-sonini asos qilib oladi. Jurnalning —Tanqid va kitobiyat, “Adabiyot”, “Ta‘lim-tarbiya” bo‘limlari haqida so‘z yuritadi.¹⁰

Oradan ko‘p vaqt o‘tmay “Maorif va o‘qutg‘uchi” jurnali haqida yana bir tanqidiy

maqola chop etildi. Bu safar boshqa gazeta, jurnallarda emas aynan “Maorif va o‘qutg‘uchi” jurnalining 1929-yil 4-sonida bosib chiqarildi.” Bu maqola mahalliy xabarlar rukni ostida Davidov Aziz tomonidan e‘lon qilindi. Bu ikki muallifning asosiy talabi jurnaldagi ta‘lim-tarbiyaga ko‘proq ahamiyat qaratib, siyosiy va ijtimoiy masalalarni boshqa nashrlar zimmasiga yuklashni tashkillashtirish edi. Bu maqolalar beiz ketgani yo‘q. Ko‘p o‘tmay jurnalning badiiy-estetik saviyasi sustlasha boshladi va 1929-yilning oxiri 1930-yillarda jurnal inqirozga uchradi. Sotti Husayn aytganidek,

¹⁰ Rasmda Sotti Husayning 1929-yil 25-fevralda “Yosh leninchi” gazetasiidagi maqolasi.

“Adabiyot” bo‘limi olib tashlandi, jurnal chinakamiga metodik qo‘llanmaga aylandi. Muqovalari ham, sahifalari ham barcha-barchasi o‘zgardi va ko‘p o‘tmay nashr etilmasdan qoldi. El ta’lim va tarbiyasiga hissa qo‘shgan matbuot nashrining taqdiri shu tarzda yakunlandi...” (Saodat Fayziyeva “Xalq ta’limi” jurnali tarixi” maqolasidan). Lekin jurnal sahifalarida o‘z davrida adabiyot va adabiyotshunoslik uchun juda muhim bo‘lgan maqola va asarlar nashr etilgan. Jurnalda Vadud Mahmud, Mo‘min Sattoriy, Olim, Fitrat, Fotih, Cho‘lpon, Sherbek, Qodiriy Yoqub, Hoji Mu‘in, G‘ozi Olim, Azizzoda Laziz, Kobikov, Romiz Mannon, Shoir Tohir, Zarifiy Hodi, Zohiriy Ashurali, Majidiy Abdulhamid, Miyon Buzruk, Mutolaachi, Nozim.H, Olim Sayfi, Samaylovich A, Sir, Tangriberdi X, Shokir Sulaymon, Ismoil Hikmat, Rahimali, Rahmon F, Rahim Hoshim, Tixonovich, Tohiriy Ibrohim, Turusunqul, Fitch, Suboy, Muhiddinov N, Boyburova Sh kabi munaqqidlarning adabiy-tanqidiy maqolalari berilgan. Maqolalarda turli mavzulardagi muammolar yoritilganligi uchun biz “Maorif va o‘qitg‘uchi” jurnalida e‘lon qilingan maqolalarni mavzusi va mazmuniga ko‘ra quyidagicha tasniflanadik:

Folklorga oid maqolalar;

Sharq mumtoz adabiyoti tarixiga oid maqolalar;

XX asr o‘zbek hamda boshqa qardosh xalqlar adabiyoti va san‘atiga oid maqolalar;

Jahon adabiyotiga oid maqolalar;

“Maorif va o‘qitg‘uchi” jurnalidagi maqolalarning mavzu, mazmuniga ko‘ra bibliografiyasi

I. Folklorga oid maqolalar:

1. G‘ozi Olim. **Alla to‘g‘risida bir necha so‘z.**(Folklor haqida). // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №4

2. Zarifiy Hodi. **Xalq shoiri Muhammadqul Jonmurod o‘g‘li Po‘lkan.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №7-8

II. Sharq mumtoz adabiyotiga oid maqolalar:

1. Vadud Mahmud. **Fuzuliy Bag‘dodiy** (yubiley munosabati bilan) // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №4

2. Vadud Mahmud. Ismoil Hikmat. **“Turk adabiyoti tarixi”** (tanqid va bibliografiya) // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, № 9-10

3. Vadud. **Navoiygacha turk adabiyoti** . // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1926-yil, №2(14)

4. Vadud Mahmud. **Alisher Navoiy** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №3

5. Vadud Mahmud. **Fuzuliy Bog‘dodiy** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №4

6. **Fuzuliy va Navoiy to‘g‘risida.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №4
7. Fitrat. **Qutag‘u bilik.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №2
8. Sherbek. **Go‘zallik va uni sevish.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №9-10
9. Cho‘lpon. **“Shoxnomaning turkcha tarjimasi”** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №5-6
10. Fitrat. **Navoiyning forsiy shoirligi ham uning forsiy devoni to‘g‘risida.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1926-yil, №12
11. Fitrat. **O‘zbek klassik musiqasi va uning tarixi.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1926-yil, №12
12. Zohiriy Ashurali. **Navoiyning yubileyi va tarjimai holiga yangi bir sahifa.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №1-2
13. Majidiy Abdulhamid. **Meriyning boshqa asarlari to‘g‘risida.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №7-8
14. Majidiy Abdulhamid. **Shavqiy.**(Muhammad Sharif Abulqosim). // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №12
15. Majidiy Abdulhamid. **Shoir Meriy** (Muhammad Ochilmuroq Ne‘matulla o‘g‘li). // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №6
16. Miyon Buzruk. **O‘zbek tarixiga oid to‘rt muhim kitob.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №9-10
17. Samaylovich A N. **“Muhabbatnoma va taashshuqnoma”.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №3-4
18. Sir. **Go‘zal san‘atimiz.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №11
19. Fitrat. **Ahmad Yassaviy.** //Maorif va o‘qitg‘uchi. 1927-yil, №6-7
20. Ismoil Hikmat. **Navoiyda lirizm.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1928-yil, №7
21. Miyon Buzruk. **Bedil.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1928-yil, №1
22. Rahmon F. **Navoiy va chig‘atoy adabiyoti.** //Maorif va o‘qitg‘uchi. 1928-yil, №5-6
23. Fitrat. **Yassaviy maktabi shogirdlari to‘g‘risida tekshirishlar.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1928-yil, №5-6
24. Fitrat. **O‘zbek shoiri Turdiy.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1928-yil, №12
25. Fitrat. **“Hibbat ul-haqoyiq”.** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1928-yil, №10

III. XX asr o‘zbek hamda boshqa qardosh xalqlar adabiyoti va san‘atiga oid maqolalar:

1. Vadud Mahmud. **Bugungi shoirlarimiz va san‘atkorlarimiz** // Maorif va o‘qitg‘uchi. 1925-yil, №4

2. Vadud Mahmud. **Bugungi shoirlarimiz va san'atkorlarimiz** // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil, №4-8
3. Olim. **Bolalar adabiyoti to'g'risida bir fikr.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil, №3
4. Fotih. **Hozirgi teatruga bir to'xtash.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil, №5-6
5. Cho'lpon, **"Malikai Turandot"** (spektakl haqida) // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil, №5
6. Qodiriy Yoqub. **Turk adabiyoti namunalari.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil, №5-6
7. G'ozzi Olim. **Adabiyot to'g'risida xato nazariyasi.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil, №4
8. Hoji Mu'in. **Vasiliy.**(tarjimai hol) // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil, №9-10
9. Azizzoda Laziz. **Behbudiy.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil, №2
10. Romiz Mannon. **Teatru musiqamizning ketishi to'g'risida.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil, №5
11. Cho'lpon. **"Bazm – cholg'u" todasi"** . // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil, №6
12. Cho'lpon. **Moskvada ikki turk san'atkori.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil, №2(14)
13. Shoir Tohir. **So'fizodaning qisqacha tarjimai holi.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil, №10-11
14. **Shoirimiz Hamza Hakimzodaning qisqacha tarjimai holi.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil, №10-11
15. **O'zbek adabiyotiga tegishlik ma'lumotlarini to'plaguvchilarga qo'llanma.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil, №4
16. Hoji Mu'in. **Qozi Kaloni shol va uning bolalari.**(Adabiy taftishlar va tarjimai hol). // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil, №1
17. Mutolaachi. **Kitoblar orasida** (Yangi kitoblar va xorijiy jurnallar haqida). // Maorif va o'qitg'uchi. 1927-yil, №7-8
18. Mutolaachi. **Fitratning ikki muhim asari.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1927-yil, №12
19. Nozim H. **Turk adabiyoti tarixi tadqiqotlarida yangi bir soha.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1927-yil, №1-2
20. Otajon Hoshim. **O'zbekistonda ilmiy ishlar.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1927-yil, №11

21. Ramiz Mannon. **Prolitariat madaniyati**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1927-yil, №9-10
22. Cho'lpon. **"Malikai Turandot"**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1927-yil, №5(29)
23. Shokir Sulaymon. **Oktyabr va san'atimiz**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1927-yil, №10-11
24. **Yosh proletariat adib, shoir to'garagi**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil, №2
25. **Inqilobiy tojik adabiyoti**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil, №11
26. Otajon. **Proletariat va chig'atoy adabiyoti to'g'risida**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil, №4
27. Shokir Sulaymon. **Oktyabr va san'atimiz**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №10-11
28. **Yosh proletariat adib, shoir to'garagi**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №2
29. **Inqilobiy tojik adabiyoti**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №11
30. Otajon. **Proletariat va chig'atoy adabiyoti to'g'risida**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №4
31. Rahim Hoshim. **Inqilobiy tojik adabiyoti**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №11
32. Tursunqul. **Siddiqiy to'g'risida mulohazalar**.(jadid adabiyoti haqida) // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №3
33. Rahim Hoshim. **Inqilobiy tojik adabiyoti**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №11
34. Tursunqul. **Siddiqiy to'g'risida mulohazalar**.(jadid adabiyoti haqida) // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №3
35. Suboy. **Tarixning qonli sahifalari**.(Adabiy xotiralar). // Maorif va o'qitg'uchi. 1929-yil №1
36. Muhiddinov N. **"Milliy ittihadchilar"ning madaniy frontdagi ishlari**. //Alanga №7-8// Maorif va o'qitg'uvchi 1929-yil, №10
37. Boyburova Sh. **Lenin madaniyati haqida**. // Maorif va o'qitg'uchi. 1933-yil №5

IV. Jahon adabiyotiga oid maqolalar:

1. Cho'lpon. **"Ulug' hindi"** (Robindranat Tagor haqinda) // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil №7-8

2. Cho'lpon . **Tagor va Tagorshunoslik.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1925-yil №11-12
3. Kobikov. **Rusiyaning buyuk adiblari.** // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil №3,4,5
4. **San'at to'g'risida bir necha so'z.**(Yevropa san'ati haqida). // Maorif va o'qitg'uchi. 1926-yil №5
5. Rahimali . **Lev Nikolay o'g'li Tolstoy.** (Tug'ligan kuniga 100 yil to'lishi munosabati bilan). // Maorif va o'qitg'uchi. 1928-yil №8-9

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Do'stqorayev B. O'zbekiston jurnalistika tarixi.-Toshkent: G'afur G'ulom, 2009.
2. Karimov N. XX asr adabiyoti manzalari.- Toshkent: O'zbekiston, 2008.
3. Nuriddinova F. Milliy matbuot fixristi. 1-kitob. Toshkent: Milliy kutubxona, 2010.
4. Nuriddinova F. Milliy matbuot sahifalarida.- Toshkent: Manaviyat.
5. Turdiyev Sh, Qoriyev B. O'zbek adabiyotshunosligi va tanqidchiligi bibliografiyasi.- Toshkent: Fan. 2010